

สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูสอนบาลี
ในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด
STATES OF PROVIDING PALI TEACHER INSTRUCTION
IN PHRAPALIYATTIDHAM INSTITUTES PALI DIVISION IN ROI ET PROVINCE

พระครูปริยัติธรรมมาร ฐานวโร (ทิพมาลา)¹
PHRAKHRUPARIYATTIDNAMMAGON DHANAVARO (TIPMALA)
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2558

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูสอนบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด 2) เพื่อเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูสอนบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มี อายุ วิทยฐานะทางโลก และทางธรรม ประสบการณ์ในการสอน ระดับชั้นที่สอน 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูสอนบาลี ในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูผู้สอนบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน จำนวน 121 รูป / คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามประมาณค่า (Rating Scale) นำเครื่องมือที่ได้ตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยงรายข้อ และสัมประสิทธิ์ของความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.85 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมานเปรียบเทียบโดยการทดสอบค่าที่ (t - test) แบบ Independent Samples

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาลีในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก
2. ผลการเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาลีที่มี อายุ วิทยฐานะทางโลก วิทยฐานะทางธรรมประสบการณ์ในการสอนต่างกันมีสภาพการจัดการเรียนการสอนในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ .05 ครูสอนบาลีที่มีอายุต่างกันมีสภาพการจัดการเรียนการสอนในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 วิทยฐานะทางโลกต่างกันมีสภาพการจัดการเรียนการสอนในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 วิทยฐานะทางธรรมต่างกันมีสภาพการ

---

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.

จัดการเรียนการสอนในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประสิทธิภาพในการสอนต่างกันมีสภาพการจัดการเรียนการสอนในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และระดับชั้นที่สอนต่างกันมีสภาพการจัดการเรียนการสอนในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะของสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด คือ ภายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศาสนาควรปรับปรุงหลักสูตรเนื้อหาแผนกบาลีโดยเฉพาะภาษาที่ใช้เรียนใช้สอนให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่ายต่อการเรียนการสอนมีความทันสมัยต่อเหตุการณ์โลกในปัจจุบันและพัฒนาครูหรือบุคลากรสายการเรียนการสอนบาลีให้เป็นมาตรฐานมีคุณภาพทุกแผนกการเรียนการสอน โดยส่งเสริมให้ศึกษาต่อวิชาชีพความเป็นครูและเทคนิควิธีสอนและสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอ และศึกษาความคิดเห็นจากกลุ่มพระภิกษุ สามเณร ประชาชน บุคคลทั่วไปในการดำเนินงาน หรือการบริหารจัดการการศึกษาของสำนักพระปริยัติธรรมในจังหวัดร้อยเอ็ด

ABSTRACT

The research serves the purposes to: 1) study states of providing Pali teachers' instruction in Roi Et based- Phrapariyattidham Institutes of Pali Division, 2) compare those of providing their instruction to variables of their ages, formal education qualifications and religious education levels, instructional experiences and the assigned levels of instruction, and 3) to examine suggestions for coming up with providing their instruction in their Institutes. The target group with the purposive sampling comprises 121 Paliteachers, being Buddhist monks and Buddhist laymen. The research instrument is ratingscale questionnaires, in which each of questions and all of them garner validity coefficients at 0.85 after the entry being used as the tryout. Descriptive statistics exploited for data analyses incorporate percentage, mean, standard deviation and referential ones include t-test and F-test (Independent Samples).

Outcomes of the research findings:

1. The level of providing Pali teachers' instruction in their institutes has rated 'high' both in the overall domain and a single one of five domains, i.e. curricula, instructors, instructional activities, support factors of instruction and evaluation.

2. The comparative results confirm that providing their instruction bears significant differences in variables of their ages, formal education qualifications and religious education qualifications, instructional experiences and the assigned levels of instruction in the overall domain and a single one, with the statistical significance level at .05. Likewise, variables of their ages, formal education qualifications and religious education standings, instructional experiences comparable to providing their instruction prove the same. As for

variables of the assigned levels of instruction, they specify the opposite.

3. Suggestions for coming up with providing their instruction in the institutes have been recommended. Firstly, the sector responsible for religious affairs should/must revamp curricula and contents of Pali Division, especially the language used in the instructional media to become easy to understand for instruction and modern to the current situations. Secondly, it should/must develop teachers or personnel in the field of instructing the Pali language to have them be in line with the required standards in every instruction sector, encouraging them to further their higher studies in teaching professionalism and techniques of instructional methods and supporting the sufficient budget. Finally, it should/must survey Buddhist monks', novices', residents' and the public's opinions on educational managements of RoiEt province- based Pali institutes.

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาช้านาน บรรพบุรุษไทยตั้งแต่สมัยเก่าก่อนได้รับเอาพระพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติรักษาและส่งเสริมสืบทอดกันมาไม่ขาดสายโดยนำหลักธรรมคำสอนมาประพฤติปฏิบัติได้ซึมซาบเข้าไปในจิตใจและติดอยู่ในสายเลือดเนื้อของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (พระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2546, หน้า 1) และกลายเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตประจำวัน หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมกลมกลืนจิตใจของคนไทยให้เป็นคนมีศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมตามแบบอย่างของพุทธศาสนิกชน ทำให้สังคมไทยมีความร่มเย็นเป็นสุข และกลายเป็นเอกลักษณ์อัตลักษณ์ของชาติไทยที่ทั่วโลกกล่าวขาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 1)

การศึกษาของพระสงฆ์ไทยในเท่าที่ปรากฏตามเอกสารหลักฐาน พบว่าพระสงฆ์ไทย มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและมีการพัฒนาการจนถึงปัจจุบันตามที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 2535 มาตรา 15 ตรี (3) ได้กำหนดภารกิจของคณะสงฆ์ไว้ 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง การเผยแผ่ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณเคราะห์ และการสาธารณูปการ กล่าวเฉพาะด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ได้จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คู่ขนานกับการจัดการศึกษาของรัฐในปัจจุบัน (กองศาสนศึกษา, 2527, หน้า 61) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการวางแผนการศึกษาของพระพุทธเจ้าตั้งแต่สมัยพุทธกาลซึ่งพระองค์ได้วางไว้ 3 ชั้น คือ ชั้นปริยัติ ชั้นปฏิบัติ ชั้นปฏิเวธ ชั้นปริยัติ ได้แก่ การศึกษาทางทฤษฎี คือการศึกษาพระธรรมวินัยให้มีความรู้เป็นพื้นฐานโดยแจ่มแจ้งก่อนว่า คำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีอะไรบ้าง ถ้าจะนำมาปฏิบัติจะอย่างไร และเมื่อปฏิบัติแล้วจะได้ผลอย่างไร ชั้นปฏิบัติ คือ การนำเอาพระธรรมวินัยมาปฏิบัติด้วยกาย วาจา และใจ และปฏิเวธ เป็นขั้นที่แสดงถึงผลของการปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (กองบาลีสนามหลวง, 2548, หน้า 158) การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ถือได้ว่าเป็นหัวใจหลักของพุทธศาสนาที่สำคัญที่สุดเพราะเนื่องจากพระปริยัติ คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์อื่นๆ ในพระพุทธศาสนาล้วน

จารึกด้วยภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตทั้งสิ้น ดังนั้นภาษาบาลีจึงเป็นภาษาที่รักษาหลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาไว้ได้อย่างสมบูรณ์ (พระเทพปริยัติ (วรวิทย์คงคณโณ), 2545, หน้า 26)

ดังนั้นโรงเรียนพระปริยัติธรรม จึงถือกำเนิดขึ้นโดยมหาเถรสมาคมเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ แต่ในสถานการณ์การบริหารจัดการของสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพบว่า ยังคงรูปแบบหลักสูตรการศึกษาโดยยึดแนวทางเดิมที่มีการจัดการศึกษามาตั้งแต่รัชกาลที่ 5 และยังคงปฏิบัติในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จนถึงปัจจุบัน (สำนักงานกองธรรมสนามหลวง, 2550, หน้า 15) นั่นคือการจัดชั้นเรียนที่ไม่ได้แบ่งแยกลำดับชั้นเรียน เนื้อหาวิชา หลักสูตร การเข้าเรียนในชั้นเรียนไม่ได้คัดแยก พื้นฐานการศึกษา อายุ ประสบการณ์ พรรษา ความแตกต่างระหว่างบุคคล และการวัดผลส่วนใหญ่เน้นความท่องจำหลักภาษาชาดระบบการนิเทศการศึกษาและเทคโนโลยีที่ทันสมัย การวัดผลเป็นแบบแยกส่วนกันเป็นแต่ละรายวิชา และเหมารวมการตัดสินรวบยอดเมื่อสอบตกวิชาใดวิชาอื่นที่สอบผ่านก็ถือว่าไม่ผ่านทั้งหมดต้องสอบใหม่ ไม่มีการสอบแก้ตัว ทำให้ผู้สอบเสียเวลาสอบใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความท้อถอย (กรมการศาสนา, 2541, หน้า 2) สอดคล้องกับรายงานการศึกษา แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พบว่า ด้านครูผู้สอนนั้นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ขาดแคลนครูที่มีความรู้แตกฉานขาดประสบการณ์การสอน เป็นระบบที่สอนน้อง ส่วนใหญ่กำลังศึกษาบาลีด้วยกัน ทำให้ความรู้ไม่สมบูรณ์ ไม่มีเวลาค้นคว้าและเตรียมการสอน ขาดการส่งเสริมอบรมวิชาการศึกษาและขาดขวัญกำลังใจ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 92-93) และผลการศึกษาของทวี บุญมี และ บุรทินชำภีรัฐ พบว่าระบบการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ไม่มีการพัฒนาให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันไม่สนองต่อความต้องการ การของผู้เรียนเนื่องจากวัดหรือสำนักเรียนใช้วิธีบังคับให้พระภิกษุสามเณรถ้าไม่เรียนจะไม่รับเข้าสังกัดนิตหรือสำนักเรียนและสำนัก ศาสนศึกษานั้น ๆ หรือจะไม่มีสิทธิ์ได้เรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาหรือศึกษาต่อในมหา วิทยาลัยสงฆ์สถาบันสงฆ์ในจังหวัดร้อยเอ็ดในอดีตจนถึงปัจจุบันถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษา และการปฏิบัติตามบทบัญญัติของพระสงฆ์ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

การบริหารจัดการของสถาบันสงฆ์ในจังหวัดร้อยเอ็ดมี มีสำนักเรียนพระปริยัติธรรม จำนวนทั้งสิ้น 36 สำนักเรียน และในแต่ละสำนักเรียนมีครูบุคลากรที่เป็นพระสงฆ์ และฆราวาสรวมที่ทำหน้าที่สอนแผนกบาลี โดยเฉพาะมีจำนวน 121 รูป / คน และเมื่อจำแนกเป็นรายสำนักเรียน แต่ละสำนักเรียนจะมีพระอาจารย์ หรือ ฆราวาส เฉลี่ยสำนักละ 2 - 9 รูป / คน และครูคนหนึ่งรับผิดชอบผู้เรียน 1 : 20 รูป หากเมื่อเทียบกับการศึกษาภาคปกติถือว่า เป็นข้อมูลบุคลากรที่ไม่เพียงพอและขาดแคลน ด้วยเหตุผลตามที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูสอนบาลี สำนักปริยัติธรรมแผนกบาลี ในจังหวัดร้อยเอ็ด เนื่องจากว่าสำนักปริยัติธรรมแผนกบาลี ในจังหวัดร้อยเอ็ดมีจำนวนถึง 36 สำนักเรียน หากสำนักใดที่เป็นศูนย์กลางที่มีปัจจัยการเดินทางที่การคมนาคมที่สะดวกสบายและมีบริบทสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอนมากเท่าใด ยิ่ง ทำให้ครูผู้สอนมีภาระรับผิดชอบมากยิ่งขึ้น ดังนั้นเพื่อให้ทราบถึงสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูสอนบาลีในสำนักปริยัติธรรมแผนกบาลีในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่แท้จริงเพื่อใช้เป็นข้อมูลและเป็นแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูให้มี

คุณภาพสนองต่อความต้องการ การของผู้เรียนและเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และตามเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษาของสำนักปริยัติธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด นำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรบุคคล การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ และนำแนวทางดังกล่าวมาพัฒนาปรับปรุง ส่งเสริมและสนับสนุน ให้การศึกษาเล่าเรียนสำนักปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูสอนบาลี ในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด

2.2 เพื่อเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูสอนบาลี ในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ วิทยฐานะทางโลกและทางธรรม ประสบการณ์ในการสอน ระดับชั้นที่สอน

2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูสอนบาลี ในสำนักเรียน พระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 ครูสอนบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีอายุต่างกัน มีสภาพ การจัดการเรียนการสอน แตกต่างกัน

3.2 ครูสอนบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีวิทยฐานะต่างกันมี สภาพการจัดการเรียนการสอน แตกต่างกัน

3.3 ครูสอนบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีประสบการณ์ใน การสอน ต่างกันมีสภาพการจัดการเรียนการสอน แตกต่างกัน

3.4 ครูสอนบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีระดับชั้นสอนต่างกัน มีสภาพการจัดการเรียนการสอน แตกต่างกัน

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จังหวัด ร้อยเอ็ด จำนวน 121 รูป/คน

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนของครูสอนบาลีในสำนักเรียน พระปริยัติ ธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัจจัยที่ สนับสนุนต่อการเรียนการสอน และด้านการประเมินผล

4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ เขตพื้นที่ในการศึกษาเฉพาะจังหวัดร้อยเอ็ด

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ดนำข้อมูลเสนอแนะที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาและการบริหารจัดการการศึกษาในสำนักเรียน

5.2 ครูสอนบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ดนำไปปฏิบัติ และพัฒนาการจัดกิจกรรมการสอนในสำนักปริยัติธรรมแผนกบาลีในจังหวัดร้อยเอ็ดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. วิธีดำเนินการวิจัย

6.1 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูสอนบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 121 รูป /คน

6.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามโดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ วิทยฐานะทางโลก วิทยฐานะทางธรรม ประสบการณ์ในการสอน ระดับชั้นที่สอน โดยใช้แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนของบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด 5 ด้าน ดังนี้ ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านกิจกรรม การเรียนการสอน ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question) เพื่อสอบถามปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด

6.3 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน คือ การทดสอบค่าที (t-test)

7. ผลการวิจัย

7.1 ผลการวิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล ผลการศึกษา พบว่า ครูบาลีมีระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.58$) และพิจารณาเป็นรายด้านสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด มากที่สุดคือในด้านหลักสูตร รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านผู้สอน สรุปเป็นรายด้านได้ผลดังนี้

1. ด้านหลักสูตร พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.81$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า ครูบาติมีความเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารของสำนักเรียน กระตุ้นช่วยเหลือแนะนำให้กำลังใจอาจารย์ได้ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในด้านการสอนและระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติ อยู่ในระดับมาก

2. ด้านผู้สอน พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.42$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ครูบาติมีความเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด มากที่สุด คือ มีการจัดให้อาจารย์ที่มีความชำนาญในเรื่องการสอนและสามารถถ่ายทอดให้นักเรียนเข้าใจง่ายในรายวิชาเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ และระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติ อยู่ในระดับมาก

3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.70$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า มากที่สุดคือ การเรียนแต่ละเรื่องมีการแจ้จุดประสงค์ในการเรียนทุกครั้ง และระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติ อยู่ในระดับมาก

4. ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.46$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่ามากที่สุดคือ สำนักเรียนมีอาคารสถาน/ ห้องเรียนที่พร้อมสำหรับการเรียนการสอน และระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติ อยู่ในระดับมาก

5. ด้านการประเมินผล พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.52$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า มากที่สุดคือ มีการทดสอบความรู้พื้นฐานเดิมของนักเรียนเพื่อแก้ไข และปรับปรุงในข้อบกพร่อง และระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติ อยู่ในระดับมาก

7.2 ผลการเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม อายุ วิทยฐานะทางโลก วิทยฐานะทางธรรมประสภการณในการสอน ระดับชั้นที่สอน สรุปได้ดังนี้

1. การเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีอายุต่างกัน มีสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ดในด้านผู้สอน ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอนและด้านการประเมินผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านหลักสูตร และด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ไม่แตกต่างกัน

2. การเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติที่มี วิทยฐานะทางโลก ที่มี วิทยฐานะทางโลกต่างกัน มีสภาพการจัดการเรียนการสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัด

ร้อยละ ในด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านหลักสูตร ไม่แตกต่างกัน

3. การเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติในพระสำนักเรียนปริยัติธรรม แผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามวิทยฐานะทางธรรม ที่มีวิทยฐานะทางธรรมต่างกันมีสภาพการจัดการเรียนการสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล ไม่แตกต่างกัน

4. การเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติในสำนักเรียนปริยัติธรรม แผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามประสบการณ์ในการสอน ที่มีประสบการณ์ในการสอน ต่างกันมีสภาพการจัดการเรียนการสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านหลักสูตร ไม่แตกต่างกัน

5. การเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับชั้นที่สอน ที่มีระดับชั้นที่สอนต่างกันมีสภาพการจัดการเรียนการสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล ไม่แตกต่างกัน

8. อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย มีผลการวิจัยที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผลเพิ่มเติมตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

8.1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาติในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านหลักสูตร 2. ด้านผู้สอน 3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน 4. ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน 5. ด้านการประเมินผล ผลการศึกษา พบว่า ครูบาติ ในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด มีระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากนั้นแสดงว่า ครูบาติในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด เข้าใจในการการดำเนินการหรือการจัดการการศึกษาในสำนักเรียนหรือหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดีจึงส่งผลให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานที่เป็นปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาภูติพิงศ์ เลิศศรี (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับพระมหาบุญชัย ปภัสสรเมธี (จูแวน) (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ในด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า การดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร โดย

รวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับกลาง

8.2 ผลการเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาไลในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด

1. อายุที่มีอายุต่างกัน มีสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาไลในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านผู้สอน ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอนและด้านการประเมินผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านหลักสูตร และด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลีทั้งสองด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้สอนที่มีอายุตั้งแต่ตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป จำนวน 89 รูป/คนนั้นได้สั่งสมประสบการณ์ในการสอนมาและเป็นบุคลากรที่ได้ ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมมือ ในการพัฒนาสำนักเรียนและผู้เรียนมาเป็นระยะที่ยาวนานจึงทำให้เข้าใจในสถานภาพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมเป็นอย่างดี โดยเฉพาะในด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน ครูบาไลที่ทำการสอนในยุคเริ่มต้นจนถึงปัจจุบันจะมองเห็นความแตกต่างและพัฒนาในด้านปัจจัยสนับสนุนต่อการเรียนการสอนตามลำดับ ส่วนการวัดผลประเมินผลนั้นครูบาไลที่มีอายุงานมากกว่าย่อมทักษะ ความสามารถมีการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายดังที่ปรากฏผลในเบื้องต้นที่กล่าวมา ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระบุญประทาน ญาณทีโป (ทะปะละ) (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษาวัดจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ปัจจัยความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ด้านสภาพแวดล้อมทั่วไปอาคารสถานที่ ด้านบริหารจัดการหลักสูตรเนื้อหา ด้านบุคลากรผู้นำปฏิบัติการสอนของครู และด้านการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับพระมหาบุญชัย ปภัสสรเมธี (จูแวน) (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร นคร ในด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล ตามความคิดเห็นของอาจารย์จำแนกตามอายุ พบว่า การดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับกลาง

2. วิทยฐานะทางโลก ที่มีวิทยฐานะทางโลกต่างกัน มีสภาพการจัดการเรียนการสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในด้านหลักสูตร พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาไลในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ครูผู้สอนที่มีวิทยฐานะทางโลก (สายสามัญ) จะผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากครูบาอาจารย์ที่หลากหลาย จากสถาบันการเรียนการสอนที่มีความพร้อมในทุกๆด้าน ดังนั้น ครูผู้สอนที่จบทางโลกจะมีโลกทัศน์ วิสัยทัศน์ มุมมองความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง (ด้านผู้สอน) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล เป็นอย่างดีดังปรากฏผลที่กล่าวไว้ในเบื้องต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบุญชัย ปภัสสรเมธี (จูแวน) (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ในด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมิน

ผล ตามความคิดเห็นของอาจารย์จำแนกตาม วิทยฐานะทางโลก พบว่า การดำเนินการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับกลาง

3. วิทยฐานะทางธรรม ที่มีวิทยฐานะทางธรรมต่างกันมีสภาพการจัดการเรียนการสอนใน สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาลีในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ไม่แตกต่างกันทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าด้วยโครงสร้างการบริหารจัดการภายในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ตั้งแต่ส่วนกลางเป็นต้นมาในเรื่องการบริหารงบประมาณทำให้ผลการวิจัยของแต่ละบุคคลที่ได้ ศึกษาจะพบว่า งบประมาณในการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการในการพัฒนาสำนัก เรียน บุคลากร นักเรียนหรือปัจจัยสนับสนุนในด้านอื่นๆ เมื่อเทียบกับการขึ้นพื้นฐานของศึกษาของกระทรวง ศึกษาธิการ เช่นเดียวกันในด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอนเหมือนกันทุกสำนักเรียนทั่วประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบุญชัย ปภัสสรเมธี (จูแวน) (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการ ดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ในด้านการ บริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล ตามความคิดเห็นของ อาจารย์จำแนกตาม วิทยฐานะทางธรรม พบว่า การดำเนินการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

4. ประสบการณ์ในการสอน ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกันมีสภาพการจัดการเรียนการ สอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในด้านหลักสูตร พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาลีในสำนักพระปริยัติธรรมแผนก บาลีไม่แตกต่างกันทั้งนี้เป็นเพราะว่าครูผู้สอนผ่านการอบรมหลัก สูตรฝึกหัดครูสอนพระปริยัติธรรมแผนก บาลี ของกองบาลีสนามหลวง เป็นผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีโดยเจ้าคณะจังหวัด เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถอธิบายข้อธรรมได้ โดยละเอียดทั้งโดยอรรถและโดยพยัญชนะ จัดเตรียม กระบวนการต่าง ๆ ของการเรียนการสอนครบถ้วนตามอายุและพรราชาที่ได้สั่งสมมาย่อม มีความเชี่ยวชาญ ในด้านการจัดเรียนการสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมเป็นพิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาบุญชัย ปภัสสร เมธี (จูแวน) (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพ มหานคร ในด้านการบริหารหลักสูตรด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการ วัดผลและประเมินผล ตามความคิดเห็นของอาจารย์ที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน พบว่า การดำเนินการ จัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยรวมไม่แตกต่างกันแต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการบริหารหลักสูตรและด้านการจัดการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. ระดับชั้นที่สอน ที่มีระดับชั้นที่สอนต่างกันมีสภาพการจัดการเรียนการสอนในสำนักเรียน พระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้าน ปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผลไม่แตกต่างกันทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูสอนใน

ระดับปริญญาตรีมีจำนวนมากที่สุดแสดงให้เห็นว่าระดับชั้นหรือจำนวนห้องเรียนที่เปิดทำการเรียนการสอน มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทำให้การจัดการเรียนการสอน เช่นการบริหารจัดการด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ความกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การผลิตสื่อหรือออกแบบการสอนหรือการวัดผลประเมินผล นั้นเป็นผลการปฏิบัติที่เป็นปกติดั้งเดิมเหมือนที่ทำทุกวันคือสอนในระดับเดิมทำให้เกิดไม่เห็นความแตกต่าง หรือการเปลี่ยนแปลง ในระดับชั้นที่สอนดังผลที่กล่าวมาเบื้องต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบุญชัย ปภัสสรเมธี (จูแวน) (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ในด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล ตามความคิดเห็นของอาจารย์จำแนกตามระดับชั้นที่สอนพบว่า การดำเนินการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามความคิดเห็นของอาจารย์ที่มีระดับชั้นที่สอนต่างกันโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

8.3 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด ตามความเห็นของครูบาลีสรูปได้ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร สำนักเรียนควรมีการสัมมนาวิชาการเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจข้อกำหนดต่างๆของหลักสูตร และผู้บริหารสำนักเรียนควรมาตรวจ (การออกนิเทศ) เยี่ยมชั้นเรียนให้กำลังใจแก่ครูและนักเรียนในขณะที่ทำการเรียนการสอนและสอบถามปัญหาและความต้องการของครูและนักเรียนในเรื่องต่างๆ และควรปรับปรุงรูปแบบของหนังสือหรือหลักสูตรการเรียนการสอนให้ดูน่าเรียนสร้างความสนใจ น่าเรียนนำเสนอมากกว่าที่เป็นอยู่รวมทั้งเพิ่มคู่มือสำหรับนักเรียนในชั้น คือหลักไวยากรณ์ และประโยค 1-2 ให้ได้เริ่มแปลจากง่ายไปหายาก และปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในโลกปัจจุบัน คือควรมีการสอดแทรกเหตุการณ์ให้เข้ากับหลักสูตร โดยใช้รูปแบบหลักสูตรคู่ขนานได้แก่ แบบเดิมที่ใช้อยู่และแบบประยุกต์ให้นักเรียนเลือกเรียนตามอัธยาศัยและมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับผู้เรียน มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมของผู้เรียนสามารถนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีสันติสุขซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และวัลย์พร ศิริภิมรย์ (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พบว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีสภาพปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่คล้ายคลึงกัน คือ หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่เก่าเกินไป และภาษาที่ใช้ในหนังสือเป็นภาษาที่ใช้เข้าใจยาก โดยเฉพาะเนื้อหาสาระในแผนกบาลี เน้นการจำ และการแปลมากกว่าความเข้าใจขาดการประยุกต์ใช้ ไม่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน จึงควรปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่ายจัดระบบเนื้อหาให้ง่ายต่อการเข้าใจ ให้ทันสมัยและควรเพิ่มวิชาการทางโลก เพื่อให้ผู้เรียน มีความรู้ที่หลากหลาย

2. ด้านผู้สอน สำนักเรียนควรคัดเลือกครูที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละประโยค และมีการนิเทศครูสอนอย่างสม่ำเสมอ ครูควรได้รับการฝึกหัดอบรมด้านเทคนิคและจิตวิทยาในการสอนโดยส่วนกลาง จัดอบรมครูผู้สอนเป็นรุ่นๆ เป็นจังหวัด ภาค เขต เพื่อจะได้มีทิศทางหลักการสอนหรือแนวทางปฏิบัติที่เป็นระบบเดียวกันทุกสำนักเรียน จัดเวที เสวนาและกระตุ้นให้เกิดความสำนึกรักษาภาษาบาลี จัดสรรหาครูผู้สอนให้เพียงพอและให้ค่าตอบแทนสูงมีสวัสดิการตามความเหมาะสม เพิ่มศักยภาพการเรียนพัฒนาผู้สอน

ให้มีวิธีการสอนที่หลากหลายเพื่อผู้เรียนจะไม่เกิดความเบื่อหน่ายซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณา อิมพันธ์แบน (2551, บทคัดย่อ) ได้วิจัยผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี 4 ด้าน ตามตัวแบบซิปป์ พบว่าขาดบุคลากรทางการบริหารที่มีประสบการณ์ การจัดการเรียนการสอนไม่ได้มาตรฐานและขาดเครื่องมือในการวัดและประเมินผลที่เหมาะสม

3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ควรเน้นการเขียนตอบปัญหาให้มาก เพื่อนักเรียนจะได้มีความชำนาญในการเขียนและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องและสำนักเรียนควรหาอุปกรณ์สื่อ เครื่องมือในการเรียนการสอน เช่น โปรเจคเตอร์ คอมพิวเตอร์ การบริหารจัดการการจัดชั้นเรียนให้สะดวกต่อผู้เรียน และครูผู้สอนโดยจัดชั้นเรียนแยกเป็นกลุ่มเก่ง ปานกลาง และกลุ่มที่ต้องดูแลและช่วยเหลือเป็นพิเศษ (เรียนไม่เก่ง) และแม่กองบาลีสนามหลวงควรเข้ามาช่วยในการจัดแนวทางการเรียนการสอนเพื่อจะได้เป็นแนวทางปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน แต่ละสำนักเรียนควรมีกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างสำนักเรียนทั้งครูและนักเรียน เพิ่มความสามัคคี แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งและกัน จัดสรร จัดหาสื่อสื่อช่วยสอนที่หลากหลายในการกระตุ้นผู้เรียนไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนู ศรีทอง และคณะ (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11 พบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนขาดความต่อเนื่อง ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน และขาดแคลนครูสอนทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ

4. ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน กองบาลีสนามหลวงควรจัดงบประมาณเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนให้เหมาะสม เพราะงบประมาณแต่ละสำนักเรียนได้รับในปัจจุบันไม่เพียงพอในการจัดการเรียนการสอน สำนักเรียนควรส่งเสริมหรือสนับสนุนงบประมาณให้ครูจัดทำคู่มือเกี่ยวกับการเรียนการสอน วัสดุ อุปกรณ์ สื่อการสอนที่หลากหลาย และ แบบเรียนที่ทันสมัยของแต่ละชั้นให้เป็นแนวทางการเดียวกันและจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ และต่อเนื่อง เหมาะสมกับทุกชั้นทุกประโยคที่มีการเปิดสอน จัดตั้งกองทุนการศึกษาให้สวัสดิการแก่นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาแต่ละชั้นเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับนักเรียนในการที่จะศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมมากยิ่งขึ้น ประสานกับหน่วยงานเทคโนโลยีทางการศึกษา จัดให้มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยใช้ในสำนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เรียน และรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันโลก ทันเหตุการณ์เทียบเท่ากับการศึกษาทางโลก เจ้าสำนักเรียนควรสร้าง แรงจูงใจให้ทั้งครูและนักเรียนอยากจะเข้ามาเรียนมาสอน และควรมีการเทียบโอนกับการศึกษาทางโลก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกองแผนงานกรมการศาสนา (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ผลของการวิจัยในส่วนของบริหารจัดการสำนักเรียน พบว่า งบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน โดยเฉพาะวิธีการจัดสรรงบประมาณควรให้เป็นไปตามผู้เรียน มิใช่ตามจำนวนผู้เข้าสอบหรือสอบได้รวมไปถึงค่าตอบแทนครูผู้สอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีได้น้อยไม่ทัดเทียมกับแผนกสามัญ และ เอกสาร ตำรา คู่มือครู วัสดุการเรียนการสอน ห้องสมุดค้ำความีไม่เพียงพอ

5. ด้านการประเมินผล ควรดำเนินการทดสอบความรู้ความเข้าใจอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความชำนาญ และสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาในการเรียนการสอนในแต่ละชั้นทุกครั้ง และให้มีการสอบวัดผลเป็นภาคการศึกษาเหมือนกับทางโลก เมื่อสอบวัดผลไม่ผ่านควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สอบซ่อม และปรับปรุงเกณฑ์การให้คะแนนประเมินตามสภาพความเป็นจริง และครู ผู้สอนควรหมั่น

ออกแบบทดสอบอย่างหลากหลายให้ครอบคลุมเนื้อหาการทดสอบสนามวัดก่อนส่งสอบสนามหลวงเพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และวลัยพร ศิริภิรมย์ (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ผลการวิจัยด้านการวัดและประเมินผล พบว่า วัดความจำมากกว่าความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ที่ไม่มีเกณฑ์มาตรฐานและเกณฑ์แน่นอน ควรปรับเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลโดยใช้วิธีดำเนินสายกลางจัดระบบให้มีมาตรฐานเดียวกัน

9. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะและข้อค้นพบ (Fact Findings) จากการวิจัยและการอภิปรายผลแล้วเสนอแนะโดยแบ่งเป็น 2 ระดับ ดังนี้

9.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรนำผลของการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลในดำเนินงานหรือการบริหารสำนักเรียนในจังหวัดร้อยเอ็ด ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น
2. ควรนำปัญหาที่ได้จากการศึกษานี้มาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังมีปัญหาอยู่ โดยให้ทุกสำนักเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดร้อยเอ็ด มีส่วนร่วมในนำเสนอปัญหาและการแก้ปัญหา

9.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรศึกษาสภาพการบริหารจัดการในสำนักพระปริยัติธรรมให้ครอบคลุมทุกด้านเพื่อจะได้เป็นองค์ความรู้เป็นภาพรวมทั้งจังหวัดนำสู่การพัฒนาในระดับจังหวัดและภูมิภาค
2. ควรศึกษาความพึงพอใจของพระสงฆ์และครูผู้สอนที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกต่าง ๆ
3. ควรมีการศึกษาจากกลุ่มพระภิกษุสามเณรหรือจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานหรือการบริหารจัดการศึกษาของสำนักพระปริยัติธรรมในจังหวัดร้อยเอ็ด

10. บรรณานุกรม

- กฤษาภัก อัมพันธ์แบน. (2551). ผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. ปริญญาโท. รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ธนู ศรีทองและคณะ. (2549). การศึกษาแนวการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนก ธรรม และแผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์.
- นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และวลัยพร ศิริภิรมย์. (2545). แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

พระมหาบุญชัย ปภัสสรเมธี (จุแวน). (2551). สภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.พระบุญประทาน ญาณทีโป (ทะปะละ) (2553, บทคัดย่อ)

พระมหาภูตติพงษ์ เลิศศรี. (2552). สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์. การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร.พระมหาบุญชัย ปภัสสรเมธี (จุแวน) (2551, บทคัดย่อ)

11. คำขอบคุณ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีเพราะความอนุเคราะห์จากทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูธร และคณาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจน เจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้คำแนะนำเป็นอย่างดีมาโดยตลอดขอกราบขอบพระคุณ พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ดร.และขออนุโมทนาขอบคุณ ดร.ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษา และตรวจแก้ไข อันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณ พระปริยัติธีรวงศ์ รักษาการแทน รองอธิการบดี วิทยาเขตอภัยภูธร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูธร ขออนุโมทนาขอบคุณ ดร.ประพิศ โบราณมูล หัวหน้าฝ่ายบริหารทั่วไปและบริการวิชาการ ศูนย์บริการวิชาการอภัยภูธร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูธร และ ดร.กฤตยากร ลดาวัลย์ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูธร ที่เมตตา และกรุณา ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

ขออนุโมทนาขอบคุณ ดร.สัมฤทธิ์ แก้วสมบัติ ประธานกรรมการ ดร.จ่านง กมลศิลป์ และ ดร.กุศลศรีสารคาม กรรมการ ที่กรุณาตรวจรูปแบบ ให้คำแนะนำ แก้ไขรูปแบบ และรูปเล่ม จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์และขอกราบขอบพระคุณพระ เจ้าอาวาส เจ้าสำนักเรียนบาลีในจังหวัดอภัยภูธร ที่ได้เอื้อเพื่อให้เก็บข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกรูปทุกท่านที่ได้แนะนำสิ่งดีๆ เสมอมา คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันจะพึงเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายบูชาคุณ พระศรีรัตนตรัย และมอบเป็นกตเวทิตาคุณ แก่บิดามารดา อุปัชฌาย์ อาจารย์ และญาติโยมทุกท่านที่ถวายปัจจัย ตลอดท่านผู้มีอุปการะคุณทุกๆ ท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้